

VÄIKESADAMATE VÕRGUSTIKU KONTSEPTSIOON 2014–2020

Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium

2014

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Hetkeolukorra analüüs	4
2. Visioon.....	4
3. Üldeesmärk	5
4. Teenusstandard	5
5. Väikesadamate loetelu	6
6. Kava elluviimine.....	7
LISA 1. Väikesadamate soovituslik teenusstandard	
LISA 2. Väikesadamate võrgustikku kuuluvad sadamad	

Sissejuhatus

Väikesadamate võrgustiku kontseptsioon keskendub Eesti väikelaevaturismi potentsiaali efektiivsele rakendamisele. Eesmärgiks on arendada välja mereturismi, väikelaevanduse, väikelaevaehituse, noorte ja täiskasvanute merehariduse, meresõiduohutuse, rekreatsiooniturismi ja teiste randluse ning rannameresõiduga seotud valdkondade vajadustele vastav väikesadamate võrgustik.

Väikelaeva- ja rekreatsiooniturismi areng sõltub eelkõige väikesadamate võrgustiku loomisest ja sellesse tehtavate investeeringute rahastamisest, samuti terviklike mereturismitoodete ja -teenuste väljaarendamisest ning nende sidumisest teiste Põhjamaade turismimarsruutidega. Kavaga määratakse kindlaks kuni üksteisest 30 meremiilise vahemaa kaugusel olevate sadamate võrgustik, mille arengut riik toetab. Parema kvaliteedi tagamiseks koostatakse soovituslik mereturismi teenusstandard, mis aitab kaasa võrgustiku ühtse kuvandi loomisele. Eesti kui mereturismi sihtkoha positsiooni tugevdamiseks on oluline suurendada lähiturgudel teadlikkust Eesti rannikul ja saartel pakutavatest mereturismitoodetest ja -teenustest. Olulisel kohal on sadamate tagamaadel asuvad turismi- ja vaba aja veetmise võimalused, samuti veebipõhise ligipääsu tagamine usaldusväärsele navigatsioon- ja meteoroloogilisele infole.

Kava elluviimisest tulenev positiivne mõju väljendub rannaäärse elukeskkonna kvaliteedi tõstmises ning kohaliku ettevõtluse arengus. Väikesadam ei ole reeglina majanduslikult tasuv, kuid läbi sadama piirkonda tulnud turistide poolt tekitatud käibe muutuvad sadamad sotsiaalmajanduslikult tasuvaks, luues piirkonnas võimalused turismimajanduse elavdamiseks. Väikesadamate aktiivset kasutust väljaspool Eesti lühikest navigatsiooniperioodi aitab parandada sadamates pakutavate teenuste ringi laiendamine – lisaks mereturismiteenuste pakkumisele nt kohalike kalurite teenindamine, väikelaevade remont ja hooldus, aluste ületalve hoidmine, noorte ja täiskasvanute koolitamine, spordi- ja kultuuriürituste läbiviimine jne. Võrgustikuna käsitlemine lubab üksikutel väikesadamatel oma potentsiaali paremini ära kasutada ja ühtlasi suurendab sadamate infrastruktuuri tehtavate investeeringute tasuvust.

Kontseptsiooni vajadus tuleneb „Eesti Merenduspoliitika 2012–2020“ meetme 10.1 „Väike- ja kalasadamate infrastruktuuri ning väikelaevaturismi“ eesmärkidest ja on kooskõlas „Turismiarenduskava 2014–2020“ meetme 1.3. „Turismitoodete arenduse juhtimine“ tegevussuundadega.

Kava on koostatud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt koostöös huvitatud osapooltega, kelleks on Põllumajandusministeerium, Siseministeerium, maa- ja vallavalitsused ning väikesadamate organisatsioonid (MTÜ Eesti Väikesadamate Arenduskeskus, MTÜ Hoia Eesti Merd, MTÜ Eesti Väikesadamate Liit, Eesti Mereturismi Assotsiatsioon, MTÜ Liivi Lahe Kalanduskogu jt).

1. Hetkeolukorra analüüs

Väikelaevaturiste teenindavate väikesadamate täpne koguarv ei ole teada, kuna kõik ei kajastu veel sadamaregistris, kuid hinnanguliselt on Eestis sadamaid ja sadamakohti *ca* 200¹. Arvestuse pidamist sadamate üle aitab korrastada alates 01.01.2013 toimiv elektrooniline sadamaregister, mis lihtsustab sadama registrisse kandmisega seonduvat asjaajamist sadama pidaja jaoks. Register võimaldab erinevatel ametkondadel saada operatiivselt ja täpselt informatsiooni sadamate ning nende suhtes teostatud riikliku järelevalve kohta. Hetkel on andmete kvaliteet veel ebahühtlane, sest elektrooniline sadamaregister ei ole piisavalt kaua toiminud ja samuti esineb mõningaid tehnilisi probleeme.

31.12.2013. a seisuga on elektroonilises sadamaregistris 110 sadamat, kus väikelaevade sildumine on võimalik. Hinnanguliselt *ca* 25 neist vastab külalissadama nõuetele² ehk pakuvad turistile kvaliteetset ja mitmekesist teenust. Olemasolev väikesadamate arv ja infrastruktuur ei ole piisav, et oluliselt suurendada Eesti rannikualade atraktiivsust eelkõige välismaiste mereturistide seas. Probleemiks on ka võrgustiku ebahühtlus: suurem osa väikesadamatest on koondunud Harju, Lääne, Hiiu ja Saare maakonda; Pärnumaal ning Lääne- ja Ida-Virumaal esineb aga katmata lõike, mis ületavad väikelaeva keskmist päevateekonda (*ca* 30 meremiili). Ida-Virumaa ja Peipsi regiooni väikesadamate arendamisel on takistusteks ka võrgustiku puudumine Venemaa poolel, väikelaevade piiriületamisega seotud lahendamata küsimused ja raskendatud ligipääs merelt Peipsi järvele.

2013. a on Eesti väikesadamaid külastanud 8457 alust³. Ühe alusega on keskmiselt saabunud 3,4 inimest, kes on sadamas olnud keskmiselt 1,7 päeva. Kuna hetkel ei ole Veeteede Ametile andmete esitamine kohustuslik ning iga-aastaselt on andmeid esitanud väikesadamate hulk varieerunud, siis ei ole selle info baasil järelduste tegemine võimalik. Kõige rohkem on 2013. a Eestit väikealustega külastanud Soome turistid (47%), oluliselt väiksema osatähtsusega on Saksamaa (8%), Rootsi (5%), Läti (3%) ja Holland (2%); siseturismi osa moodustas 28% laevakülastustest.

2. Visioon

Aastaks 2020 on Eesti väikesadamate võrgustiku sadamad turistidele tuntud ja hea mainega mereturismi sihtkohad, mis pakuvad meeldejäävaid reisielamusi ning terviklikku ja mitmekesist teenust.

¹ Sadamaseadus määratleb väikesadamat kui „sadam või sadama osa, kus osutatakse sadamateenuseid alla 24-meetrise kogupikkusega veesõidukitele“.

² Paadi-, kodu- ja külalissadamatele esitatavaid nõudeid käsitleb täpsemalt väikesadamate teenusstandard.

³ 2013. a on Veeteede Ametile külastatavuse andmeid esitanud 26 väikesadamat. Andmed on võetud seisuga 31.01.2014.

3. Üldeesmärk

Kava eesmärgiks on rannaäärsete piirkondade arendamise analüüsile tuginedes välja töötada kontseptsioon väikesadamate võrgustiku arendamise ja finantseerimise tagamiseks, mis koosneb **soovituslikust teenusstandardist** ja **väikesadamate loetelust**, mille arendamist riik prioriteetseks peab ja toetab.

Üldeesmärgi indikaatorid:

1. Eesti sadamaid külastanud väikelaevade arv 2020. a on 20 000.
2. Aastal 2020 on Eestis vähemalt 50 väikesadamat, mis vastavad kodu- või külalissadama nõuetele⁴.

Kuna väikesadam ei ole reeglina ise kasumit teeniv, siis on üldeesmärgi saavutamisest tulenev mõju sotsiaal-majanduslik. Väikesadamat tuleb käsitleda kohaliku infrastruktuuri osana, mis võimaldab piirkonna ettevõtetel tegutseda – sellist lähenemist kasutatakse ka enamuses Läänemere-äärsetes riikides. Eesti väikesadamate külastatavuse kasvatamisel tasemele 20 000 laevakülastust aastas toob turistide poolt mereturismitoodete tarbimisest täiendavat tulu 6,7 mln eurot aastas⁵.

4. Teenusstandard

Väikesadamate soovituslik teenusstandard (**Lisa 1**) on koostatud eesmärgiga ühtlustada võrgustiku väikesadamates pakutavate teenuste valikut ja luua ühtset kuvandit Eesti väikesadamatest, mida on edaspidi võimalik efektiivselt turundada sihtturgudel.

Standardi kohaselt jagunevad turismiteenuseid pakkuvad sadamad kolme kategooriasse:

- **Paadisadam** – pakub harrastusmeresõitjale ohu või ootamatu vajaduse korral sildumisvõimalust, kuid ei paku tugi- ega mugavusteenuseid;
- **Kodusadam** – harrastusmeresõitjat vastuvõttev väikesadam, mis pakub esmaseid tugi- ja mugavusteenuseid;
- **Külalissadam** – harrastusmeresõitjat vastuvõttev, kõrge teeninduskultuuriga ning mitmekülgseid tugi- ja mugavusteenuseid pakkuv väikesadam.

Iga väikesadama kategooria kohta on loetletud nõutavad ja soovitatavad teenused.

Varjusadamale, ehk sadamale, mida harrastusmeresõitja kasutab ainult ohu korral, ei esitata pakutavate teenuste osas nõudeid, kuna kõik sadamad on kasutatavad hädaolukorras.

⁴ Väikesadamate vastavust teenusstandardi nõuetele hindavad väikesadamaid esindavad organisatsioonid.

⁵ Arvestus põhineb teadmisel, et üks mereturist kulutab reisirõlles ööpäevas ca. 100 eurot. 2013. a andmete põhjal on keskmine merematka-aluse meeskond olnud 3,4 inimest, keskmine sadamakülastus 1,7 päeva ja laevakülastuste arv 8457 alust aastas. $(20\ 000 - 8\ 457) \times 1,7 \times 3,4 \times 100 = 6\ 671\ 854$ eurot.

5. Väikesadamate loetelu

Väikesadamate kontseptsiooni **Lisa 2** sisaldab loetelu väikesadamatest, mille väljaarendamist kodu- või külalissadama tasemele riik soosib. Sadamate valimine võrgustiku koosseisu on toimunud koostöös maavalitsustega ja töörühma liikmetega järgmistel põhimõtetel:

- võrgustiku sadamad asetsevad üksteisest kuni 30 meremiili kaugusel (ca 6 tunniga ehk merematkaja päevateekonnaga läbitav vahemaa);
- prioriteediks on minimaalse sügavusega 2,5 m sadamate arendamine, kus on (purje)jahtide vastuvõtmine võimalik;
- maa- ja vallavalitsuste arendusplaanid näevad ette sadama arendamist mereturismiteenuste pakkujaks;
- sadam on ühtlasi Põllumajandusministeeriumi kalasadamate nimekirjas, millega soodustatakse multifunktsionaalsete sadamate rajamist;
- merepääste/mereabi võimekusega sadam;
- sadam on saanud toetusi EASist, PRIAst, piiriülese koostöö programmidest, kohaliku omavalitsuse poolt jm allikatest ehk sadama arendamist on ka varasemal perioodil oluliseks peetud;
- sadama pidajal on olemas initsiatiiv ja visioon harrastusmeresõitjate teenindamiseks sh valmis arendusprojektid (detailplaneering, ehitusprojekt, hinnakalkulatsioon jne);
- sadam pakub või on valmis pakkuma harrastusmeresõitjatele terviklikku ja mitmekesist teenust ning on atraktiivne nii merelt kui maalt tulevatele turistidele;
- sadama läheduses asetsevad objektid omavad suurt turismipotentsiaali.

Kontseptsiooni kohaselt koosneb Eesti väikesadamate võrgustik **63 sadamast**, kusjuures 20 neist on võrgustiku koosseisu arvatud eritingimusel (kõrvaldatakse sadamaseaduse mittetäitmisest tulenevad rikkumised, tasuliste teenuste osutamine kajastub sadamaregistris, kõrvuti või ühes akvatooriumis asetsevate sadamate puhul hinnatakse konkreetseid projekte jne).

Väikesadamate investeringute toetamisel lähtutakse põhimõttest, et esmajärjekorras on vajalik väikesadamate võrgustik nõ „ära ühendada“, rajades sildumisvõimalused seni veel katmata rannikulõikudes ning tagades kvaliteetse sadamateenuse pakkumine olemasolevates võrgustikku kuuluvates sadamates.

Esimese eesmärgina kaetakse tühjad lõigud, et Eesti rannikut ühendaks ka tavalisele merematkajale jõukohaste päevateekondadega (kuni 30 meremiili) standardile vastavate teenustega varustatud väikesadamate võrk. Täna on Eesti rannikul kolm lõiku täiesti katmata:

- Eisma – Narva,
- Salacgriva / Kuiviži – Pärnu,
- Kihnu – Kuivastu.

Teiseks eesmärgiks on väikesadamate rekonstrueerimine ja teenustebaasi parandamine lõikudel, kus sadamad on suures osas lagunenud või ebapiisava sügavusega:

- Tallinn – Viinistu,
- Roomassaare – Kuivastu.

Kolmanda eesmärgina tuleb 30 meremiili päevateekondadega katta ümber Saaremaa ja Hiiumaa sõitmine (seni katmata on saarte läänerannikud).

Kuigi Peipsi väikesadamad moodustavad osa võrgustikust, ei näe kava ette täiendavaid investeeringuid nimetatud piirkonna sadamatesse põhjusel, et need on olulisel määral rekonstrueeritud muude finantsallikate arvelt⁶.

Lisas 2 mitte nimetatud, kuid regionaalsetes või kohaliku omavalitsusüksuse planeeringudokumentides kavandatud väikesadamate osas ei ole välistatud nende sadamate arendamine kas kohalike avalike või eravahendite abil, samuti ei ole välistatud ka edaspidine riiklike toetusmeetmete rakendamine ning vastavalt arendustele ja vastavustele sadamateenuse kvaliteedistandarditele ka nende sadamate turundamine kontseptsiooni peatüki 6 tegevuse 4 raames.

6. Kava elluviimine

Väikesadamate võrgustiku kontseptsiooni elluviimine perioodil 2014–2020 toimub eelkõige läbi väikesadamate investeeringute ja turundustegevuste toetamise riigi poolt.

Tegevus 1: EASi kaudu toetusmeetme elluviimine väikesadamate ja nende võrgustiku arendamiseks kokku mahus 7 mln eurot (2 mln eurot perioodi 2007–2013 ja 5 mln eurot perioodi 2014–2020 vahenditest).

Vastutajad: MKM, EAS.

Tegevus 2: Väikesadamate finantseerimisvõimaluste leidmine 2014–2020 finantsperioodi Eesti-Läti ja Eesti-Vene piiriülese koostöö programmi raames ning Kesk-Läänemere programmi raames.

Vastutajad: MKM, SiM, väikesadamate organisatsioonid.

Tegevus 3: Harrastusmeresõitjate vajadustele vastava Eesti väikesadamate elektroonilise andmekogu loomine sadamaregistrist kättesaadava info baasil. Jätkuvalt tegeletakse sadamaregistri arendamisega, et tagada vajalike andmete ajakohasus ja kättesaadavus.

Vastutajad: MKM, väikesadamate organisatsioonid.

⁶ Tartu, Mustvee ja Räpina sadamate rekonstrueerimine ja Kallastele slipi ehitamine "Majanduslikult jätkusuutlik ja keskkonnasäästlik Peipsi järve piirkond" projekti raames Eesti-Läti-Vene piiriülese koostöö programmi vahenditest.

Tegevus 4: Teadlikkuse suurendamine lähiturgudel Eesti rannikul ja saartel pakutavatest mereturismitoodetest, -teenustest ning kohapealsetest ajaveetmisvõimalustest, sh kataloogi Estonian Cruising Guide uuendamine nii digitaalselt kui paberil.

Vastutajad: EAS, väikesadamate organisatsioonid.

Kava koostasid: Inna Nosach, transpordi arengu ja investeringute osakonna peaspetsialist (inna.nosach@mk.m.ee, tel. 6256386) ja

Gerli Koppel, lennundus- ja merendusosakonna peaspetsialist (gerli.koppel@mk.m.ee, tel. 6397650).